

درس سوم:

نوع زبان نوشته را انتخاب کنیم

لغات آهونج درس های جدید برای آموزش مهارت نوشتن، شیرو حیا به کلاس داده بود چونه ها که هر درس قبل یا نقش و کاربرد کلمات آشنا شده بودند با آذایی، منتقل درس جدید بودند.

معلم این نام، حسلی خود را از وسلا کلاس، قرار داد و مثل الله نمنستو گفت: «باز بدهید برای اینکه یک موضوع علمی بر اینان صحت این است» الماس که یک سنگ قیمتی است، از بقایای درختان ما درست می شود. این حرف علمی را به سه شیوه برای شما یاد در روش اول، این مسئله را توصیف و تشریح می آ.

شاید تاکنون با این مسئله را شنیده باشید الماس به بافت سختی، درخشندگی و کسلی آرد، گو به قدری بقایای درختان در زیر زمین است که در طول زمان تبدیل می شود به سنگی که در این زمان به شکل سنگ های شفاف و درخشان درآید.

در روش اول، این مسئله را توصیف و تشریح می آ.

درست می بود این حرف علمی را به سه شیوه برای شما بیان می کنم.

در روش اول، این مسئله را توصیف و تشریح می کنیم.

شاید تاکنون با این مسئله را شنیده باشید الماس به بافت سختی، درخشندگی و کسلی آرد، گو به قدری بقایای درختان در زیر زمین است که در طول زمان تبدیل می شود به سنگی که در این زمان به شکل سنگ های شفاف و درخشان درآید.

در روش دوم، به جای الماس می شناسیم و مسئله را از زبان یک مین الماس، خیلی ساده می گویم و بعد از آن در روش سوم، به روشی دیگر مسئله را تشریح می کنیم.

در روش اول، این مسئله را توصیف و تشریح می کنیم.

شاید تاکنون با این مسئله را شنیده باشید الماس به بافت سختی، درخشندگی و کسلی آرد، گو به قدری بقایای درختان در زیر زمین است که در طول زمان تبدیل می شود به سنگی که در این زمان به شکل سنگ های شفاف و درخشان درآید.

در روش دوم، به جای الماس می شناسیم و مسئله را از زبان یک مین الماس، خیلی ساده می گویم و بعد از آن در روش سوم، به روشی دیگر مسئله را تشریح می کنیم.

کسی که سواد ندارد ولی دارای نیروی تصور و تخیل است، بال دارد، نه پا

اهداف درس

- ۱- آشنایی با بافت زبانی «نوشته‌های عادی» و شناخت ویژگی‌های زبان عادی.
- ۲- آشنایی با بافت زبانی «نوشته‌های ادبی» و شناخت ویژگی‌های زبان ادبی.
- ۳- کسب مهارت «بازشناسی» مبتنی بر آموزش، «آفرینش» مبتنی بر خلاقیت فردی و «داوری» مبتنی بر معیار، در فعالیت‌های نوشتاری.
- ۴- آموزش نکته‌های نگارشی از طریق درست نویسی.
- ۵- فراگیری مهارت «بازآفرینی» مثل.

روش‌های پیشنهادی آموزش محتوا

دریافت مفهوم

دریافت مفهوم، عبارت است از جست و جوی ویژگی‌هایی که از آنها برای بازشناسی و تشخیص نمونه‌ها از یکدیگر استفاده می‌شود. در این الگو، از دانش‌آموز خواسته می‌شود، نمونه‌هایی را که دارای ویژگی‌های آن مفهوم است، با مثال‌های دیگری که آن خواص یا ویژگی‌ها را ندارند، مقایسه کند و به کشف ویژگی‌های مفهومی که در ذهن معلم است، نائل آید. اساس رویکرد دریافت مفهوم را نظرات «برونر» تشکیل می‌دهد.

این الگو از نوع پردازش اطلاعات است و برای تدریس مفاهیم و کمک به دانش‌آموزان در یادگیری مؤثرتر مفاهیم تدوین شده است، همچنین روشی است کارآمد برای ارائه اطلاعات سازمان‌یافته از میان موضوع‌های بسیار گسترده به دانش‌آموزان به گونه‌ای که آنان می‌توانند با درک نمود یا نمودهای هر مفهوم، نمونه‌های آن مفهوم را مقوله‌بندی کنند.

یادگیری مفهوم، به معنی قرار دادن اشیا یا مقولات در یک طبقه است. به این ترتیب می‌توان اعضای آن طبقه را شناخت. هر مفهوم دارای تعریف، عنوان یا نام است. ما از راه مفهوم‌سازی، دنیا را در ذهن خود، خلاصه و سازماندهی می‌کنیم. دریافت مفهوم نیز فرایندی استقرایی است که ما را در سازماندهی اطلاعات، یاری می‌دهد.

مراحل اجرای الگوی دریافت مفهوم :

این الگو از الگوهای فعال تدریس، تلقی می‌شود که معلم در آن، نقش ثبت‌کننده و کنترل‌کننده آموزشی را دارد. مراحل این الگو از ارائه نمونه‌ها و غیر نمونه‌ها توسط معلم آغاز و به مراحل آزمون، نام‌گذاری مفاهیم و کاربرد آنها ختم می‌شود. این الگو، سه گام اساسی دارد :

گام اول : معلم برای شناخت بیشتر نوع زبان نوشته، فهرستی از ویژگی‌ها ارائه می‌دهد (ستون الف و ب که هر کدام از ستون‌های این جدول، نشانه‌ای از مفهوم مورد نظر است).

معلم: مفهومی در ذهن دارم. حدس بزنید چیست؟ به فهرستی از کلمات که در دو ستون آری و خیر می‌نویسم، توجه کنید. هر کدام از موارد این فهرست، نشانه‌ای از مفهوم مورد نظر است. اگر جمله را در ستون مثبت بنویسم، نمونه‌ای از مفهومی است که در ذهن دارم. اما اگر جمله را در ستون منفی بنویسم، نمونه‌ای از مفهوم مورد نظر من نیست. خوب دقت کنید و آن مفهوم را حدس بزنید و در ذهن خود نگه دارید.

نوشتۀ الف (نمونه منفی)	نوشتۀ ب (نمونه مثبت)
این نوع نوشته، خالی از آرایه‌های ادبی است.	در این نوع نوشته، آرایه ادبی به کار می‌رود و می‌تواند سرشار از تشبیه و استعاره و کنایه باشد.
نوشته‌ای علمی است و واژه‌ها در معنای خود به کار می‌روند.	عاطفی است و واژه‌ها گاهی در معنایی غیر از معنای خود به کار می‌روند.
خیال‌انگیز نیست.	خیال‌انگیز و لبریز از آرایه‌ها و زیبایی‌های ادبی است.
بیشتر با هدف اطلاع‌رسانی و آگاهی‌دادن، نوشته می‌شود.	علاوه بر آگاهی بخشیدن، احساسات و عواطف خواننده را نیز برمی‌انگیزد.
دور از اغراق و به واقعیت، نزدیک است.	آمیخته به اغراق و از واقعیت دور است.
به ما اطلاعات می‌دهد.	علاوه بر اینکه به ما اطلاعات می‌دهد، اطلاعات ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد.
در مکالمات معمول روزانه، مثل نامه‌های اداری، از آن بهره می‌جویم.	کاربرد این نوشته در داستان، رمان، قطعه‌های ادبی، متن‌های حماسی و نوشته‌هایی از این گونه است.

در این مرحله، معلّم آن قدر کار ارائه مثال‌ها و غیرمثال‌ها را ادامه می‌دهد تا فراگیرندگان به مفهوم مورد نظر راهنمایی شوند. در مراحل متفاوت این گام، معلّم از فراگیر می‌پرسد که چند نفر مفهوم مورد نظر را حدس زده‌اند. چنانچه تعداد قابل ملاحظه باشد، گام بعدی را شروع می‌کند.

گام دوم مرحله اول: معلّم: می‌خواهیم درستی حدس و گمان شما را آزمایش کنیم. جمله‌هایی به عنوان نمونه‌ها مطرح می‌شوند. شما براساس فرضیات خود بیان کنید هر یک را باید در کدام ستون قرار داد:

- کتاب، ویژه خواندن است. خواندن، گاهی برای اندیشیدن و گاهی برای فهمیدن است.
- کتاب‌های کوچکی هستند فکرهای بزرگی توی سرشان است و کتاب‌های هیکل مندی هم هستند که فکرهای کوتوله‌ای دارند.
- بیشتر کتاب‌ها، راست می‌گویند؛ ولی بعضی از کتاب‌ها هم راست نمی‌گویند.
- بعضی از کتاب‌ها هیچ واژه‌ای ندارند. به جای واژه، باید تصویرهایش را بخوانیم.
- همیشه و در هر کجا می‌توانیم کتاب بخوانیم. نشسته در کتابخانه، موقع راه رفتن در پارک یا حیاط.

– برای دوست شدن با کتاب، نیاز به آداب و ترتیب خاصی نیست. تا نیم نگاهی به کتاب می‌اندازیم، کتاب، فوراً لبخند می‌زند و دوستی اتفاق می‌افتد.

نمونه الف	نمونه ب

دانش‌آموزان براساس فرضیات خود، جمله‌ها را در فهرست قرار می‌دهند.

مرحله دوم: معلّم: به نظر می‌رسد مفهوم مورد نظر را پیدا کرده‌اید. اکنون شما هم با توجه به موضوع کتاب، مثال‌هایی بزنید و بگویید هر مثال را در کدام ستون (مثبت – منفی) باید قرار داد.

مثال‌های احتمالی دانش‌آموزان :

- ◆ بعضی از کتاب‌ها نوزادند و برخی چند قرن است که از زندگی شان می‌گذرد.
- ◆ برای مطالعه، کتاب‌ها را باید انتخاب کرد؛ برخی از کتاب‌ها ارزش مطالعه کردن ندارند.
- ◆ و ...

نمونه الف	نمونه ب
برای مطالعه، کتاب‌ها را باید انتخاب کرد؛ برخی از کتاب‌ها ارزش مطالعه کردن ندارند.	بعضی از کتاب‌ها نوزادند و برخی چند قرن است که از زندگی شان می‌گذرد.

گام سوم : معلم : حدس‌ها و نظرات خود را در مورد مفهومی که یافته‌اید، بیان کنید. از کدام مثال به مفهوم بی‌بردید؟

در پایان، معلم به کمک فراگیرندگان به تحلیل و جمع‌بندی نظرات و تبیین مفهوم «زبان ادبی» در مقابل «زبان عادی» می‌پردازد.

معلم : اکنون شما با توجه به موضوع «رنگین کمان» سه جمله با زبان ادبی و سه جمله با زبان عادی بنویسید.

دانش‌آموزان، نمونه‌های خود را در جدول زیر، قرار می‌دهند.

نوشته عادی

.....

.....

.....

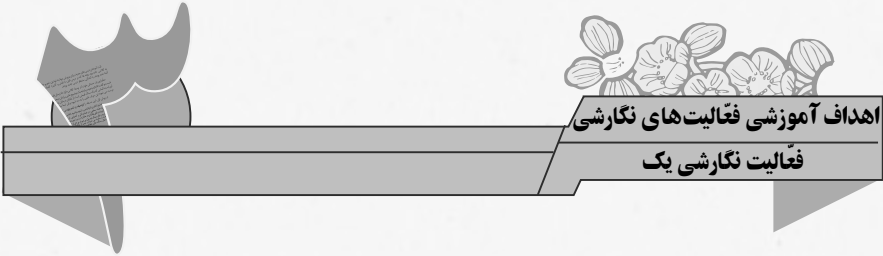

کارکردهای مثبت استفاده از این الگو:

- ۱- بالا بردن سطح تحمل ابهام در فراگیرنده.
- ۲- ایجاد پایداری و تعمیق بیشتر مطالب و مفاهیم.
- ۳- بهبود و تقویت قدرت تفکر و درک مفاهیم و اصول.
- ۴- یادگیری تفکر استقرایی و دستیابی به نتیجه از جزء به کل.
- ۵- افزایش انگیزۀ یادگیری با ایجاد حالت بازی و معما در جریان تدریس.

قابلیت‌ها و نکات مهم در کاربرد این الگو:

- یکی از وظایف معلّم، قبل از اجرای الگو، تهیه مصداق‌ها و غیر مصداق‌هاست.
- در هر گام، میزان ارائه مثال‌ها به تعداد فراگیرانی بستگی دارد که مفهوم را حدس زده‌اند.
- مدت لازم برای اجرای این الگو حدود ۳۰-۲۰ دقیقه است.

۱- آیا می دانستی مطالبی را که درباره شان فکر می کنی و آنها را به زبان می آوری، این قدرت را دارند که به کلی همه چیز زندگی ات را عوض کنند؟ وقتی حرفی را مدام تکرار کنی، یواش یواش باور می کنی که حقیقت دارد و باورهای تو دلیل همه کارهایی است که انجام می دهی...

نوع زبان : نوشته عادی

۲- او واقعاً یک آدم بود. توی زمین پرنده پر نمی زد که به دنیا آمد. این ور گشت، آن ور را گشت، اما از هیچ کس خبری نبود. یک گوشه نشست و برای غصه های خودش، قصه تعریف کرد : یکی بود، یکی نبود، غیر از خدای مهربون، کسی نبود. به آدمی، تک و تنها، توی برهوت زمین، زندگی می کرد...

نوع زبان : نوشته ادبی

۳- باورها و اولویت های هر فرد در میان گروه، اغلب با دیگر افراد گروه، تفاوت دارد. حتی افرادی که فامیل اند و خویشی نزدیک با هم دارند؛ مثل برادرها، خواهرها و... ممکن است، باورهای متفاوتی داشته باشند...

نوع زبان : نوشته عادی

۱- درست نویسی

۲- فعالیت نگارشی دو

۳- بخش اول فعالیت نگارشی سه

جلسه دوم

درست نویسی

در زبان عربی علامت «یت» برای ساختن مصدر قراردادی (جعلی) از اسم یا صفت یا ضمیر به کار برده می‌شود، مانند هویت و انسانیت. کاربرد این علامت ویژه واژگانی است که ریشه عربی دارند و بهره‌گیری از این علامت با واژگان فارسی، کاربردی نابجا است. مانند: خوبیت، بدیت، رهبریت، منیت، و دوئیّت.

بہتر است کہ بہ جای «یت» در پایان این واژہ‌ہا، از «ی» مصدری بہرہ ببریم؛ مانند: خوبی، بدی، رہبری و دوگانگی.

مثل نویسی

مثل‌ها یا ضرب‌المثل‌ها، جمله‌ها و گزین‌گفت‌هایی هستند که بر پایهٔ پرمایه بودن، کوتاهی، گیرایی، جاذبه و تأثیرگذاری بسیار، کاربرد فراوان دارند و بر زبان‌های گویشوران، سیر می‌کنند و جاری هستند؛ به همین روی، قُداً از آنها با نام «مثل سائر» یاد کرده‌اند. ضرب‌المثل‌ها، به ظاهر، بافتی کوتاه و گزیده و کم دامنه دارند اما از دید ژرفا و عمق محتوایی پرمایه و غنی هستند؛ این ویژگی، سبب شده است که ما از این ساخت‌های زبانی، برای پرورش ذهن و نرمش‌های فکری و پروردن زبان و ورزش‌های زبانی در قلمرو نوشتن، بهره بگیریم.

مثل‌ها از دید درون‌مایه گونه‌های مختلفی دارند از جمله: اجتماعی، اندرزی - اخلاقی،

سیاسی و... مانند:

- نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود.

- کوه به کوه نمی‌رسد، آدم به آدم می‌رسد.

- با یک گل بهار نمی‌شود!

- فضول را بردند جهنم، گفت: هیزمش، تراست.

- سنگ بزرگ، علامت نزدن است!

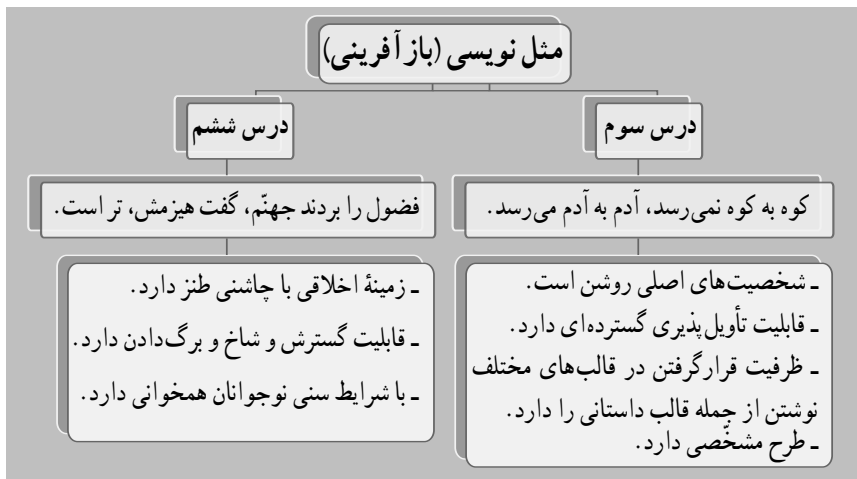
- سال به سال، دریغ از پارسال!

پیش از این، در مقدمهٔ کتاب درسی هم نوشته‌ایم که در «مثل نویسی» به دنبال پرورش مهارت بازآفرینی هستیم؛ یعنی مثل، بهانه‌ای برای به کار انداختن کارخانهٔ ذهن و خلق نوشته‌ای جدید. در بازآفرینی مثل‌ها شایسته است، شرایط سنّی نوجوانان را در نظر بگیریم و نمونه‌هایی را انتخاب کنیم که به جریان زندگی و امور مربوط به روحیات و نیازهای دنیای آنان، پیوستگی داشته باشند.

«در بازآفرینی، اقتباس از متن کهن، اقتباسی خلاق است؛ یعنی نویسنده با الهام از متن اصلی،

متنی تازه می‌آفریند. متن آفریده شده و جدید هرگز از ارزش و قابلیت‌های متن قبلی و خالق آن نمی‌کاهد؛

بلکه به کارکرد اندیشه و زبان، فزونی می‌بخشد». (شکرانه، درآمدی بر بازنویسی)

باز آفرینی و باز نویسی دری به سوی جهان متن

در کتاب مهارت‌های نوشتاری، همچون سال‌های پیشین دو بخش «حکایت‌نگاری و مثل نویسی» وجود دارد که مثل نویسی بر باز آفرینی و خلق، و حکایت‌نگاری بر باز نویسی یا ساده نویسی تأکید دارد. در باز آفرینی، هنر دانش آموز در این است که پس از خواندن متن و تفکر و تأمل در محتوای آن، از زاویه دید خود به موضوع نگاه کند، موقعیت‌ها را از نو بسازد، شخصیت‌ها را خلق کند و با فضا سازی مناسب، فضای نوشتاری جدیدی را بیافریند.

برخی از مثل‌ها از واژگانی درست شده‌اند که تنها واژه نیستند بلکه هر کدام از این کلمات، ظرفیت‌هایی چندگانه دارند و می‌توان تفسیرهای متعددی از آنها دریافت کرد. ظرفیت‌های چندگانه و تأویل پذیری برخی از مثل‌ها موجب می‌گردد، دانش آموزان از لایه‌های سطحی عبور کنند و کم کم از سطحی نگری به ژرف نگری برسند؛ این خود تمرینی مناسب برای تقویت سواد ادراکی است. در اهمیت مثل نویسی و حکایت نگاری می‌توان به مواردی اشاره کرد:

- هر دو در بارور ساختن ذهن و زبان دانش آموز تأثیر گذارند.
- دانش آموزان را به گزیده و سنجیده سخن گفتن تشویق می‌کنند.
- ضمن عمق بخشیدن به نوشته دانش آموزان بر زیبایی نوشته‌ها می‌افزایند.
- توان نویسندگی دانش آموزان را افزایش می‌دهند.
- مایه‌های طنز حکایت‌ها و مثل‌ها موجب طراوت و نشاط بخشیدن به کلاس درس می‌گردد.
- آشنایی دانش آموزان با متون کهن به مثابه پل ارتباطی بین آنها و نسل پیشین آنهاست . . .

ارزشیابی

برای افزایش دقت در ارزیابی آثار دانش‌آموزان می‌توان از سیاهه عملکرد یا نمایه رفتاری (چک لیست) استفاده کرد. نمایه رفتاری زیر براساس سنجه‌های درس سوم، طراحی شده است:

سنجه ویژه درس سه: بهره‌گیری مناسب از زبان «عادی» یا «ادبی».

نمونه‌ای از بهره‌گیری از چک لیست در ارزیابی نوشته با توجه به سنجه‌های درس سوم									
سنجه‌ها	داشتهن	پیش‌نویس	داشتهن	پاک‌نویس	بہ‌کارگیری مناسب زبان عادی یا ادبی	رعایت طبقه‌بندی ذهن و نوشته	بهره‌گیری مناسب از شیوه‌های پرورش فکر	شیوه خواندن	جمع‌بندی نظرات
۱-.....									
۲-.....									
۳-.....									
۴-.....									
۵-.....									
۶-.....									